

2024-09 Uit de geschiedenis van Mensingeweer en Maarslag en omgeving

Plaatsaanduiding nu maar nadruk op vroegere tijden

Wanneer je vroeger, zeg maar zo rond het jaar 1900, een brief of een ansichtkaart verstuurde dan was als adres de naam van de persoon en het dorp waar deze woonde vaak al genoeg. De postbode wist dan wel waar hij moest zijn. De groei van de dorpen en de toename van het aantal inwoners maakte het noodzakelijk een huisnummering toe te passen. 'Spoelman, molenaar alhier', kwam vast en zeker aan, zelfs wel zonder molenaar vermoed ik.

In de gemeente Leens waar Mensingeweer vroeger deel van uitmaakte, koos men voor een alfabetletter voor de dorpen (A-G). Met een nummer voor elke woning. Leens kreeg de letter A en Mensingeweer de letter D. Bijvoorbeeld: Eenrumerweg 1 (J. Brouwer) was toen D 50 en Hoofstraat 14 (B. Kruizenga) had het nummer D 61. Er zat geen volgorde in de nummers zoals nu. Weer later, zo rond 1955, koos men voor passende straatnamen.

Hielke Brouwer, Eenrumerweg D 50, Mensingeweer kwam weer met een pracht kruiswoord, nu in de vorm van een huis!

Nieuwe provinciale Groninger courant juni 1953. Hielke, een zoon van J. Brouwer.

Over de betekenis van de straatnamen in de gemeente Leens en dus ook Mensingeweer verscheen reeds een publicatie.

Deze letter D werd gegeven aan de volgende wegen. Op alfabetisch volgorde eerst de naam van de straat en dan het aantal adressen in 1955 in die straat met daarna tussen () het huidige aantal: Eenrumerweg: 12 (nu 10) / Hoofdstraat: 23 (nu 21) / Jonker Lewestraat: 15 (nu 14) / Groot Maarslag: 8 (nu 6) / Klein Maarslag: 5 (nu 3) / Matthenesserweg: 3 (nu 1) / de Meerenweg: 1 (nu 1) / Molenweg: 20 (nu 17) / Schouwerzijlsterweg: 14 (nu 7) / Trekweg: 2 (nu 3). In totaal 103 adressen in 1955.

In de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw kwamen er twee nieuwe wegen bij namelijk Weerhorn: (nu 9) en de Wildeveldseweg: (nu 3). Een enkel huis en een enkele boerderij veranderde van straatnaam waardoor de getallen ook ietsje veranderen.

Men gaf en geeft ook de NH kerk, de DG kerk (verdwenen), de Transformator (Mr of Mg?) en de Korenmolen een eigen adres. Er blijven dus ongeveer 99 bewoonde adressen over in 1955. Opgeteld zijn er in 2024 95 adressen maar dan met Weerhorn en Wildeveldseweg. Veel is er dus niet veranderd qua woningaantal in circa 75 jaren. Opmerkelijk of juist niet? Afb. links: Perceelloep van het centrum. Rood panden, zwart grens erf

Dan nu naar het verre verleden: Het Doop-, trouw- en begraafboek 1674-1811 (DTB)

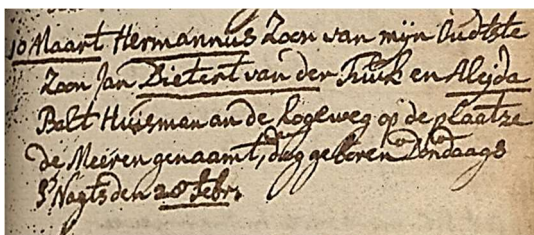
Nu naar de periode waarin men een omschrijving gaf waar iemand woonde. Een van de manieren om er achter te komen waar iemand woonde, is het raadplegen van het **DTB** van Mensingeweer en Maarslag. Wat dat is? Dat boek werd door de predikant bijgehouden. Daartoe was hij verplicht door de toenmalige kerkelijke overheid. Het DTB-boek wordt bewaard op de Groninger Archieven, is gedigitaliseerd en op internet toegankelijk. Je treft er vooral de dopen en de huwelijken in aan. Jammer genoeg werden de overledenen in dit boek niet allemaal genoemd, maar een enkel dode verkreeg die eer.

Om de handschriften van de predikanten van Mensingeweer in de loop der tijd te kunnen ontcijferen, heb je eigenlijk een cursus handschriftenkunde (paleografie) nodig. Ooit heb ik zelf in een ver verleden die cursus gevolgd. Via mijn werk op de bibliotheek van de Rijksuniversiteit Groningen kon ik deze kunst blijven onderhouden. Op de bibliotheek werkte ik namelijk op de afdeling Bijzondere Collecties. Daar bewaard men de handschriften, de boeken voor het jaar 1601 en verder alles wat bijzonder en kostbaar is: kaarten, platenboeken, ingekleurde gravures enz.

Groningen : Sint Jansstraat : Rijksarchief, interieur. De grote leeszaal (genealogie) tijdens de leescursus 'oud schrift'; docent dhr. A. Medema. Tweede persoon van rechts met lang haar dat ben ik in 1976.

Terug naar de plaatsaanduiding en -omschrijving in Mensingeweer in vroegere tijden. Het DTB van de *Kerkelijke gemeente van Mensingeweer en Maarslag van 1674-1811* heb ik doorgespit op omschrijvingen van de plek waar iemand in die dagen woonde. Dat leverde een flinke lijst op. Wie weet herken je je eigen woonplek er wel in. Ook schreef ik de beroepen en de ziekten op die ik tijdens deze speurtocht tegenkwam.

Voorbeeld uit 1782 toen ds Van der Tuuk inschreef:

10 maart Hermannus zoon van mijn oudste zoon Jan Dietert en Alijda Bolt huisman **an de hogeweg op de plaatze de Meeren genaamt** dog geboren donderdags s'nafts den 28 febr

Geografische omschrijvingen uit het DTB boek van Mensingeweer (Mr) en Maarslag (Mg) van circa 1674-1811 en de beroepen en de ziekten in die tijd

Omschrijvingen van plaatsaanduiding

Mr = Mensingeweer; Mg is Maarslag

- woonende in het in t'jaar 1754 nieuws geboude huisje bij Rollingaweer onder Mg gehorig, en toegenaamt **Altena**
- in (en ook uit) het **binnenhuis** van de schepper (Klein-Mg)
- in het **commissaris** huis
- woonende in de **costerie** van Mr
- an de **Eendrummer** weg tot Mr
- **Groot** Mg
- **Hoog** Mg
- nieuwsgeboude huisje overdiep op het **hooge heem** of Arent Eisses tuin genoemd
- huisman an de **hogeweg** op de plaatze de Meeren genaamt (zie pagina 2 onderaan)
- ten huize van Jan Hansen tegens over de **kerke** van Mr
- arbeider op de **kleine plaats** van Evert Egberts op Mg
- arbeider op **Klein-Mg** naast de weem geboren
- huisman op **Klein Mg** bij de kerke geboren
- op t' **Kleine** Plaatsje van ...
- wonende in de oude **kremerie**
- in dit jaar 1767 nieuwsgebouwde huis bij de **Leuje** til
- 1786 castelein bij de **Leuje** til
- tegens over de **Leuje** til
- kleermaker bij de **Leuje** til
- schoenmaker bij de **Leuje** til
- het derde huis van de **Leuje** til
- bij de **Leuje** til in het in het jaar 1792 nieuws gebouwde huis door Lammert Michiels
- slachter bij **Luije** til

- bij de **looptil** an de **Mgterweg** tot Mr
- an het pad na **Mg**
- tot **Maerslagh**
- in de **Meeren**
- agter **Mattenesse**
- in t' **oosteinde** van Mr
- slachter an de **Ossegang** op pastorie heem
- teegens over het **pastorie** appelhof
- meester timmerman in het nieuwe huis op **pastorie** grond
- ten oosten het **pastoriehof** tweede huis
- an de **pastorie** tot Mw
- bij **Rollingeweer** in de Altena geboren
- **Rollingeweer**, Rollingaweer
- bij de **Sande-weg**
- wonende an de **Sandewegh**
- wonende op Gasselter Nijveen, maar nu met het **schip** hier
- schrijver van d. **treckschuiten**
- 1761 over t' diep op **Snakkeburen** tot Mr
- 1770 op de **Snakkerburen** of an de **Ossegang**
- wonende over diep an **Snakkerburen** op het aldaar liggende pastorie heem
- wonende bij de dam ant **treckwegh**
- over het **trekdiep** op pastorie heem
- an het **trekpad** tot mr in de commissaris huis
- **Weem** tot Mg
- naast de **Weem** tot Mg
- wonende nu in 't **Wildeveldt** onder Mg
- in het **Wildevelt** op de plaatze van Albert Luitjens nu nieuws herbouwt
- ten **zuiden** Mr

Met wat inspanning zijn veel namen nog wel te herkennen. Eenrumerweg, Leitol, de Meeren, Mattenese, Ossegang (nu Molenweg) ook wel Snakkeburen genoemd, Rollingeweer, Sandeweg (mogelijk Zandtuin), Trekpad (Trekweg). Weem is de pastorie op Klein Maarslag, die er niet meer is. Het Wildeveld is ook bekend. Maar vele omschrijvingen verwijzen naar voor ons nu onbekende plekken.

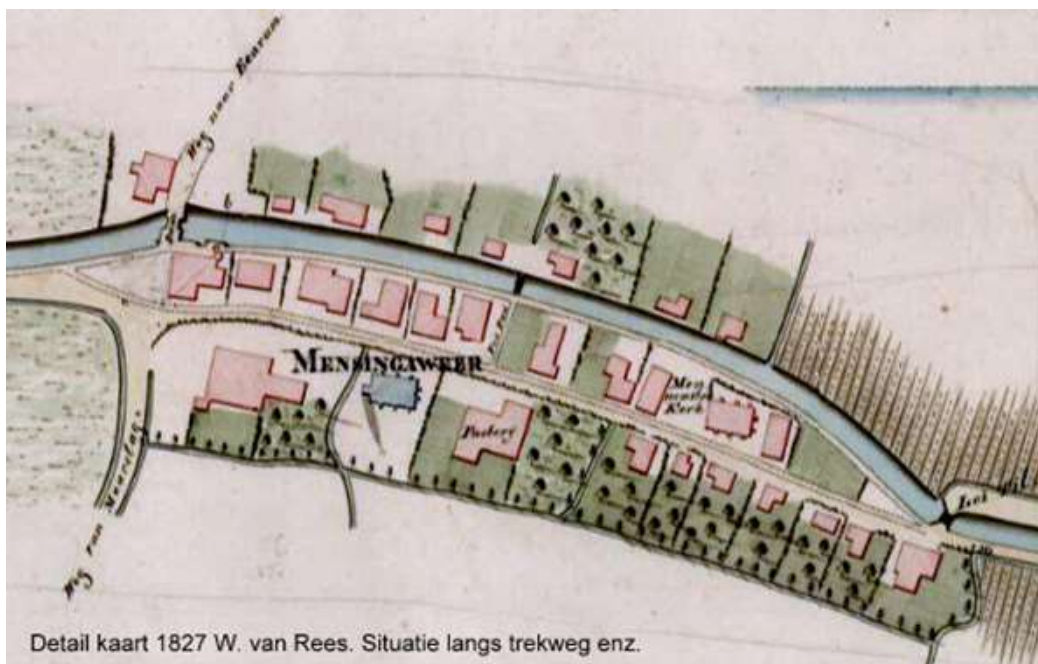
Beroepen

arbeider
arbeidster
boereknecht
boeremeid
buitenvaarder
castelein
collecteur
commissaris
coopman
dagloner
diaken
dienstknecht
dienstmaagd
dienstmaeght
herbergier
horologiemaker
hovenier
huisman / -vrouw
kerkvoogd
kleermaker / kleermakersknecht
koetsier
kokmeid
kolonel (Lewe)
kramer / kremer (koopman op markt of langs de deuren)

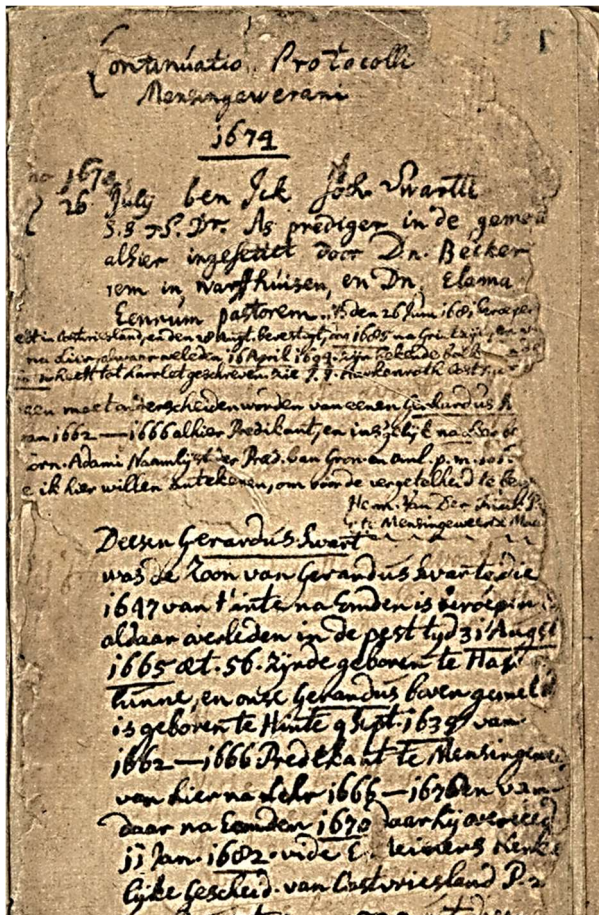
landbouwer /landbouwersknecht
leerlooijsche
meid bij ...
metselaar
pelde-garsten mulder
pelmuldersknecht
provisionele comm.
schatbeurder (inner belasting)
schepper (bestuurder zijlvest waterschap)
schipper
schoenmaker
schoenmakersgezel
schoolmeester
schrijver
slager
timmerman
wieldraaier
winkelier / -sche
zonder beroep

Ziekten / tegenslag

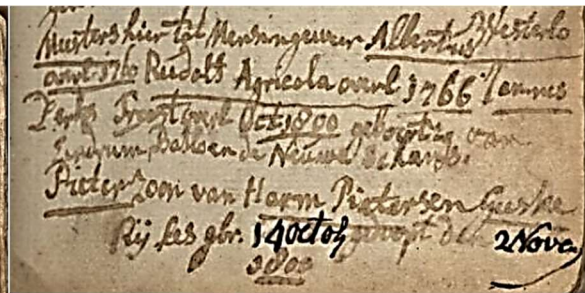
gescheiden
kinkhoest
pokken
verdrongen
verdrongen in het zijldiep
in 't schövel-loopen is verongeluckt
in het ijs verdrongen

De huizen van het dorp net voor de invoering van het kadaster in 1832. 29 panden toen.

De bovenste helft van de eerste pagina uit het DTB-boek van Mensingeweer. 1674 26 julij ben ick Joh. Swartte ... als prediger in de gemeente alhier ingesettet door Dn. Beckerem in Warffhuizen en Dn Elama Eenrum pastorem ...

Onderste deel van een bladzijde uit het jaar 1800.

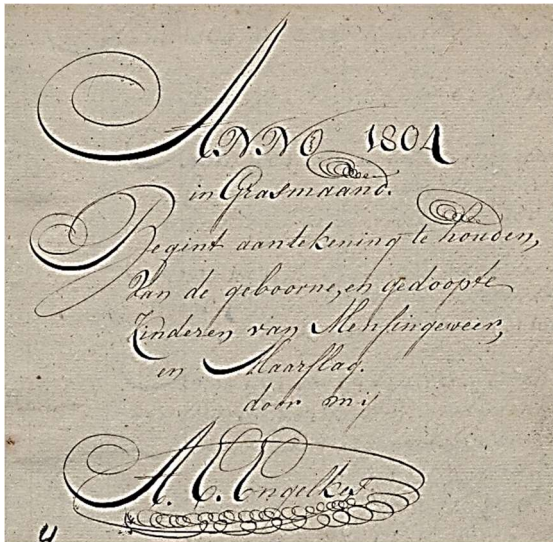
Meesters hier tot Mensingeweer Albertus Westerlo overl. 1760 - Rudolf Agricola overl. 1766 - Jannes Derks Troost overl. oct. 1800 geboortig van Eenrum, Baflo en de Nieuwe Schans. - Pieter zoon van Harm Pietersen Geeske Rijkes bgr. 14 octobr gedoopt den 2 novembr 1800.

Albertus Westerlo was koster en schoolmeester. Rudolf (ook Roelof) Jans Agricola had zelfs drie beroepen, nl. boereknecht, koetsier Lewe en schoolmeester. Jan Derks Troost was schoolmeester van Mr.

Ik heb beide afbeeldingen iets gemanipuleerd waardoor je beter de tekst kunt lezen, ook zonder cursus naar ik hoop.

Klein Maarslag in 1644 met kerk, twee boerdeijen waarvan één ook de weemfunctie vervulde en het schooltje. Details van een kaart van Regesmortes

Voor de periode net voor de invoering van de burgerlijke stand door Napoleon, namelijk **1801-1811 bestaat er ook een bron voor gedoopten en overledenen.**

Dit werd in schoonschrift bijgehouden door de schoolmeester van Mensingeweer Abel Eenjes Engelkes. Hij schrijft op wat we nu het titelblad noemen het volgende neer:

Anno 1804 in grasmaand begint aantekening te houden van de geboorne, en gedoopte kinderen van Mensingeweer, en Maarslag door mij A.E. Engelkes.

Hij ondertekent met: Mensingeweer d. 16 v. hooimaand 1810 schoolonderwijzer. Dat duidt er op dat dit schoonschrift later is overgeschreven van een kladversie.

Wat je precies aantreft in dit boek dat Engelkes bijhield zijn: De gedoopten van 1804-1811 & de overleden vanaf 1806-1811. Die laatste groep omschrijft hij als volgt:
Aantekening te houden van de begraven lijken van Mensingeweer & Maarslag.

Een enkel treurig voorbeeld.

- Den 31 januari is Martjen Alberts begraven te Maarslag, wonende te Schouwerzjl in 't armhuis, oud geweest, 30 jaaren, nalatende een onëcht behoefteig zoontje.*
- Den 7 van bloemaand is Anje Geerts begraven te Mensingeweer, huisvrouw van Jan Pieters van 2 kinderen bevallen en beide met haar kinderen na de eewigheid, zij was 34 jaren oud nalatende één man met 2 voorkinderen.*
- Den 20 nov. Is Jan Pieters Kruizinga verdrongen digt bij zijn huis, en den 27sten dito begraven te Mensingeweer, laatst getrouwt geweest met Anje Geerts. Nalatende 3 zusters en één zusters kinderen & dezelve oud geweest 42½ jaar*

Ook schreef hij een aantal van zijn eigen jong overleden kinderen in, nl. Grietje (2 jaar en 7 maand), Willemina (26 weken), N.N. (14 dagen ongedoopt).

In 1811 voert Napoleon in Nederland de burgerlijke stand in en moet ieder een achternaam aannemen. Vanaf dat jaar wordt alles op het gemeentehuis keurig bijgehouden. Ieder heeft dan de plicht zowel de huwelijken, de geboorten en de overlijdens daar te melden.

Literatuur

- Over wegen in De Marne : straatnamenboek van de gemeente De Marne. Vereniging historische kring De Marne, 2004. Daarin Mensingeweer p. 61-66 met afbeeldingen
- website AlleGroningers

Met dank aan Wim Mollema en Ignace Frénay